

Autoreferat

**na temat osiągnięcia
wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach
naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki
oraz innych osiągnięć naukowo-badawczych**

Aneta Łyżwa

adiunkt Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego

w Olsztynie Filii w Elku

I. Posiadane dyplomy oraz wybrane świadectwa

- dyplom ukończenia studiów wyższych magisterskich (pięcioletnich) na kierunku prawo w latach 1995/1996-1999/2000 i uzyskania w dniu 21 września 2000 r. tytułu magistra prawa. Dyplom nr 1161 wydany w dniu 28 września 2000 r. przez Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II;
- świadectwo z dnia 12 października 2011 r. ukończenia studiów doktoranckich na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji w zakresie nauk prawnych – prawo;
- dyplom potwierdzający uzyskanie stopnia doktora nauk prawnych w zakresie prawa nadany uchwałą Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL JP II z dnia 19 lutego 2013 r. Dyplom z dnia 25 czerwca 2013 r. wydany przez Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II.

Tytuł rozprawy doktorskiej – „Postępowanie dowodowe prowadzone przez Policję w sprawach o wykroczenia”

Promotor – Ks. prof. dr hab. Artur Mezglewski

Recenzenci: prof. dr hab. Tadeusz Bojarski
dr hab. Krzysztof Wiak, prof. KUL JP II

Ponadto świadectwa uzyskane w związku z następującym przeszkoleniem zawodowym:

04.08.2003 - 18.11.2003 szkolenie zawodowe ogólnopolicyjne w Szkole Policji w Pile, odbyte w systemie stacjonarnym;

19.11.2003 - 08.03.2004 szkolenie zawodowe profilowane o specjalności operacyjno-dochodzeniowej w Szkole Policji w Pile, odbyte w systemie stacjonarnym;

04.07.2005 - 30.09.2005 szkolenie zawodowe specjalistyczne dla policjantów służby kryminalnej o specjalności dochodzeniowo-sledczej w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie, odbyte w systemie eksternistycznym;

01.03.2010 - 30.08.2010 szkolenie oficerskie dla absolwentów szkół wyższych w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie, odbyte w systemie stacjonarnym, zakończone pozytywnie złożonym egzaminem oficerskim.

II. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu oraz pracy w jednostkach naukowych

- Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II – prowadzenie zajęć z zakresu prawa wykroczeń oraz postępowań dyscyplinarnych na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, w ramach programu stacjonarnych studiów doktoranckich;
- Wyższa Szkoła Ekonomii i Prawa im. prof. Edwarda Lipińskiego w Kielcach, zatrudnienie w okresie od 18.02.2013 r. do 30.09.2013 r., na podstawie umowy o dzieło dydaktyczne i przeniesienie praw autorskich z dnia 18 lutego 2013 r.;
- Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, zatrudnienie w ramach stosunku służby, na etacie adiunkta, w okresie od 01.06.2013 r. do 31.08.2018 r.;
- Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie Filia w Ełku, zatrudnienie na etacie adiunkta, na podstawie umowy o pracę z dnia 14 września 2018 r. na czas określony, tj. od 01.10.2018 r. do 30 września 2019 r.

III. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789)

Tytuł osiągnięcia naukowego – „Handel ludźmi. Studium prawnokryminologiczne”;

autor – Aneta Łyżwa;

rok wyd. 2019;

wyd. Studio Wydawnicze Jografika w Olsztynie, ISBN 978-83-940578-6-2;

recenzent wydawniczy – dr hab. Justyna Karaźniewicz, prof. UWM w Olsztynie.

Celem pracy było przeprowadzenie kompleksowej prawnokryminologicznej analizy zjawiska handlu ludźmi, poprzez sięgnięcie do jego etiologii, określenie determinantów, deskrypcję form objawowych, a następnie opracowanie postulatów prawotwórczych, rozwiązań w zakresie koordynacji instytucjonalnej współpracy krajowej oraz międzynarodowej, aż wreszcie - ocena tendencji rozwojowych przedmiotowego zjawiska i zaproponowanie stosownych metod przeciwdziałania. Ogólnym przedmiotem badań jest zatem zbrodnia handlu ludźmi w jej kryminologicznym ujęciu, w tym również profil sprawcy tego przestępstwa, profil pokrzywdzonego oraz obszerna tematyka prawnokarna.

W ramach pytań o naturę handlu ludźmi, determinujące tę zbrodnię cechy, sformułowałam następujące problemy badawcze, ujęte w formie pytań rozstrzygnięcia i dopełnienia:

- jaka jest etiologia przestępstwa handlu ludźmi?
- jakie są czynniki determinujące przestępstwo handlu ludźmi?
- jak kształtują się formy objawowe przestępstwa handlu ludźmi?
- jak kształtuje się kryminologiczny profil sprawcy przestępstwa handlu ludźmi?

- czy można wskazać osoby lub grupy osób o potencjale wiktymogennym w zakresie handlu ludźmi?
- jaka jest skala zagrożenia i dynamika przestępstw handlu ludźmi w ujęciu globalnym, unijnym oraz ogólnokrajowym?
- w jakim stopniu obowiązujące przepisy prawa krajowego zapewniają ochronę pokrzywdzonym przestępstwem handlu ludźmi?
- w jakim stopniu obowiązujące przepisy aktów prawa międzynarodowego i unijnego, tworzą kompletny i spójny system ochrony przed przestępczością handlu ludźmi?
- na ile sprawny i skuteczny jest realizowany przez organy ścigania proces zwalczania przestępstw handlu ludźmi?
- jak kształtuje się polityka kryminalna państwa polskiego w zakresie przeciwdziałania zjawisku handlu ludźmi?

Ponadto sformułowałam szczegółowe problemy badawcze i hipotezy założone w związku z empirycznymi badaniami akt postępowania karnych w sprawach o handel ludźmi (zostały one zawarte w rozdziale poświęconym badaniom własnym).

Podjęmując próbę odpowiedzi na postawione wyżej pytania, sformułowałam następujące hipotezy badawcze:

- fundamentalną przyczyną przestępstwa handlu ludźmi jest patologiczna tendencja do uprzedmiotowienia drugiego człowieka i doprowadzania go do stanu zależności;
- przestępstwo handlu ludźmi jest determinowane przede wszystkim czynnikami ekonomicznymi i społecznymi, w mniejszym stopniu organizacyjnymi i prawnymi;
- przestępstwo handlu ludźmi w skali globalnej najczęściej przybiera formy seksualnego wykorzystania człowieka, wykorzystania w pracy i usługach o charakterze przymusowym oraz w celu pozyskania komórek, tkanek lub

narządów wbrew przepisom ustawy, zaś w mniejszym stopniu jest popełniane w celu wykorzystania w żebractwie, do popełniania drobnych przestępstw, w celu przymusowego zawarcia małżeństwa oraz w celu adopcji wbrew przepisom ustawy;

- możliwe jest wyodrębnienie cech profilujących sprawców poszczególnych form handlu ludźmi;
- najbardziej zagrożone przestępstwem handlu ludźmi są młode, słabo wykształcone kobiety, dzieci oraz nielegalni migranci poszukujący zajęcia zarobkowego;
- pomimo, iż aktualnie skala zjawiska w Polsce jest umiarkowana, przestępstwo handlu ludźmi wykazuje dynamikę wzrostową i przewidywać należy utrzymanie się tej tendencji, m. in. w związku z ruchami migracyjnymi ludności. Na świecie i w Unii Europejskiej skala handlu ludźmi systematycznie rośnie;
- obowiązujące przepisy prawa krajowego co do zasady zapewniają wystarczającą ochronę pokrzywdzonym przestępstwem handlu ludźmi;
- akty prawa międzynarodowego tworzą co do zasady kompletny i spójny system ochrony pokrzywdzonych przed przestępczością handlu ludźmi;
- w procesie zwalczania handlu ludźmi przez organy ścigania można wskazać nieprawidłowości w zakresie metodyki prowadzenia postępowań przygotowawczych;
- zjawisko handlu ludźmi jest istotnym zagadnieniem polityki kryminalnej Rzeczypospolitej Polskiej i znajduje odpowiednie miejsce w prowadzonych w tym obszarze badaniach naukowych.

Obrany cel badań oraz postawione problemy badawcze zdeterminowały wybór metod prowadzenia badań. Mając na uwadze różnorodność zagadnień związanych z etiologią, fenomenologią, zwalczaniem, profilaktyką oraz polityką kryminalną państwa w obszarze przestępczości handlu ludźmi, sięgnęłam do metod i technik badawczych o charakterze interdyscyplinarnym.

Wielowymiarowość badanego zjawiska wymagała zatem posłużenia się kilkoma komplementarnymi metodami badawczymi. Tym samym zastosowałam metodę zasadniczą w postaci badań dokumentów - posługując się techniką badań aktowych, jak również wykorzystywałam metody uzupełniające, tj.: statystyczną, obserwacyjną, analizy i krytyki piśmiennictwa (przy użyciu techniki analizy źródeł) oraz metody prawoznawstwa i socjologii prawa, tj.: metodę formalno-dogmatyczną, metodę historyczno-prawną oraz metodę prawno-porównawczą).

Badaniami aktowymi objęłam w sumie wszystkie sprawy karne, tj.: postępowania zakończone odmową wszczęcia śledztwa, umorzone postępowania przygotowawcze, sprawy karne zakończone prawomocnym wyrokiem skazującym oraz sprawy w toku realizacji, dotyczące przestępstwa z art. 189a k.k., w przypadku których miejscem zaistnienia przedmiotowego czynu zabronionego było województwo warmińsko-mazurskie. Sprawy te prowadzone były co do zasady w okresie od 2010 roku do końca roku 2018; wyjątek stanowi jedynie sprawa karna będąca w chwili badań na etapie postępowania jurysdykcyjnego prowadzonego przez Sąd Okręgowy w Elblągu, zainicjowana w 2008 roku, podczas gdy przestępstwa (zakwalifikowane początkowo z art. 253§1 k.k.) zaistniały w roku 2005.

W badaniach zastosowałam metodę analizy całości akt spraw karnych, korzystając z narzędzia w postaci notatek i opisów. Wybór okresu, który objęłam badaniami podyktowany był co do zasady graniczną datą wprowadzenia do obowiązującego Kodeksu karnego legalnej definicji handlu ludźmi.

Wskazany obszar badawczy wybrałam z uwagi na fakt, iż województwo warmińsko-mazurskie zajmuje powierzchnię 24 173,47 km², co daje mu czwarte miejsce pod względem wielkości w kraju i jest położone w bezpośrednim sąsiedztwie wschodniej granicy Unii Europejskiej z obwodem kaliningradzkim – czyli na jednym z większych w Polsce szlaków przerzutowych handlu ludźmi. W badanym okresie region zamieszkiwało około 1,5 miliona ludzi. Istotne jest również, iż ludność zamieszkałą na tych terenach cechuje wysoki współczynnik

bezrobocia i ubóstwa, jak również słabe w skali całego kraju wykształcenie. Tym samym wielu mieszkańców Warmii i Mazur odpowiada profilowi potencjalnej ofiary handlu ludźmi, wykorzystywanej przede wszystkim w prostytucji, pornografii oraz w celu świadczenia pracy, bądź usług o charakterze przymusowym.

Dla ukazania rozmiaru i dynamiki przestępczości handlu ludźmi w ujęciu globalnym, regionalnym (unijnym) oraz krajowym, sięgnęłam do danych statystycznych zbieranych i publikowanych przez instytucje państwowe (sprawozdawczość statystyczna) oraz danych prezentowanych przez czołowych badaczy przedmiotowego zjawiska (statystyka kryminologiczna). Dane te posłużyły również analizie wewnętrznej struktury zjawiska handlu ludźmi oraz zachodzących w jego ramach relacji, a ponadto pozwoliły na ocenę efektywności funkcjonowania organów i instytucji powołanych do zwalczania rzeczony przestępczości. Źródłem statystyk dotyczących przestępstwa handlu ludźmi w Polsce były: Policja, Straż Graniczna, Prokuratura Krajowa i Ministerstwo Sprawiedliwości. W celu zaprezentowania trendów ogólnoswiatowych oraz unijnych, wykorzystałam natomiast dane statystyczne zbierane cyklicznie przez Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości (UNODC), Międzynarodową Organizację Pracy, Międzynarodową Organizację ds. Migracji oraz Komisję Europejską.

W pracy wykorzystałam bogaty dorobek wielu przedstawicieli doktryny prawa karnego, wybitnych kryminologów i fenomenologów. Sięgnęłam między innymi do opracowań specjalistów z Ośrodka Badań Handlu Ludźmi funkcjonującego w ramach struktury organizacyjnej Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Katedry Kryminologii i Polityki Kryminalnej Uniwersytetu Warszawskiego – w tym autorstwa Zbigniewa Lasocika (mając na uwadze, iż autor ten jest ekspertem w zakresie nauk penitencjarnych, specjalistą w dziedzinie praw człowieka i prewencji tortur, a przede wszystkim pionierem badań problematyki handlu ludźmi w Polsce), Barbary Namysłowskiej

Gabrysiak, Krzysztofa Karsznickiego, i innych. Oparłam się na myśli wybitnych kryminologów Brunona Hołysta i Leona Chełmickiego-Tyszkiewicza, jak również dorobku naukowym uznanych badaczy Zakładu Prawa Karnego i Kryminologii Uniwersytetu w Białymstoku, takich jak Emil W. Pływaczewski, Ewa Guzik-Makaruk, Katarzyna Laskowska (zważywszy, że ośrodek ten pod kierownictwem E. Pływaczewskiego, zapoczątkował pierwsze w naszym kraju badania kryminologiczne nad bezpieczeństwem, zwłaszcza w aspektach związanych z przestępczością zorganizowaną). Wielokrotnie też odwoływałam się do naukowych sądów Wiesława Pływaczewskiego - jako uznanego kryminologa, eksperta z zakresu zwalczania przestępczości, w tym przestępczości zorganizowanej, twórcy szkoły ekokryminologicznej na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. Sięgnęłam także do zagranicznej literatury przedmiotu, powołując się na takich autorów, jak: Katrin Corrigan, Steven J. Toepfer, Jean Allain i innych.

Prześledziłam ponadto główne nurty orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Sądu Najwyższego, sądów apelacyjnych, a niekiedy też sądów okręgowych, a w szczególności te tezy, które mają charakter „węzłowy” w kontekście problematyki handlu ludźmi (z uwagi na ich wielość po części dokonałam w tym zakresie arbitralnego wyboru).

W oparciu o metodę formalno-dogmatyczną, jak również komparatystyczną, przeanalizowałam odpowiednie przepisy prawa krajowego, akty prawa unijnego i międzynarodowego, pod kątem ich kompletności, spójności, a także praktycznego zastosowania, zgłaszając niekiedy postulaty *de lege ferenda*. W procesie wskazanej analizy uwzględniłam też wybrane ustawy szczegółowe oraz akty wykonawcze do nich, przede wszystkim w postaci zarządzeń, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które wydane zostały przez Komendanta Głównego Policji.

Posługując się metodą historyczno-prawną (chronologiczną) prześledziłam uwarunkowania, które doprowadziły do ustanowienia polskiego prawa karnego

w obecnym jego kształcie. Zastosowanie tej metody posłużyło w głównej mierze do zbadania genezy i ewolucji rozwiązań prawnych obowiązującego dziś Kodeksu karnego, dotyczących przestępstwa handlu ludźmi.

Zawartość prezentowanej monografii tworzą zasadniczo dwie warstwy treściowe. Pierwsza z nich ma charakter opisowy, zmierzający do zobrazowania fenomenu handlu ludźmi w jego najistotniejszych aspektach - przede wszystkim w płaszczyźnie krajowej, ale często też w odniesieniu do perspektywy unijnej i międzynarodowej. Druga z tychże warstw dotyczy zagadnień empirycznych, a zwłaszcza badań własnych.

W pierwszym rozdziale podjęłam próbę wskazania kryminologicznych uwarunkowań handlu ludźmi, wychodząc od etiologii tego zjawiska, poprzez zdiagnozowanie jego współczesnych determinantów, aż do scharakteryzowania go z perspektywy wybranych teorii kryminologicznych.

Rozdział drugi poświęciłam analizie dorobku prawnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, Rady Europy oraz traktatów, dyrektyw i decyzji Unii Europejskiej - w odniesieniu do handlu ludźmi.

W rozdziale trzecim omówiłam znamiona przestępstwa z art. 189a k.k., kładąc jednocześnie akcent na przybliżenie legalnej definicji przedmiotowego czynu zabronionego, zawartej w art. 115§22 k.k.

Czwarty rozdział monografii dotyczy fenomenologicznego obrazu zjawiska handlu ludźmi w jego wieloobszarowym wymiarze. W tej części pracy przedstawiłam statystyczny obraz procederu handlu ludźmi w ujęciu krajowym, unijnym i ogólnoświatowym, ukazując trendy jego rozwoju w przeciągu ostatnich lat. Ukazałam przedmiotowe zjawisko, jako postać przestępczości zorganizowanej oraz przybliżyłam formy, jakie najczęściej ono przybiera. Tym samym szczególną uwagę skupiłam na seksualnym wykorzystaniu człowieka, handlu ludźmi w celu świadczenia pracy lub usług o charakterze przymusowym, wykorzystaniu w żebractwie oraz handlu w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. Znaczną część rozważań toczyłam wokół

szczególnie brutalnej postaci przedmiotowej zbrodni, jaką jest handel dziećmi. W tym przedmiocie omówiłam przede wszystkim regulacje prawne rangi konwencji międzynarodowych, ustaw zwykłych oraz dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące ochrony małoletniego; zgłosiłam też szereg postulatów prawotwórczych w tym obszarze.

Piąty rozdział pn. „Zjawisko handlu ludźmi w ujęciu empirycznym” zawiera przegląd i analizę dotychczasowego stanu najważniejszych badań nad zjawiskiem handlu ludźmi, w których uczestniczyli polscy naukowcy. W tej części monografii zaprezentowałam też badania własne oraz wyprowadzone w oparciu o nie wnioski.

W rozdziale szóstym dokonałam charakterystyki roli organów ścigania w procesie przeciwdziałania i zwalczania zjawiska handlu ludźmi, koncentrując się na działalności Policji, Straży Granicznej oraz prokuratury.

Rozważania zawarte w rozdziale siódmym oscylują wokół problematyki międzynarodowej współpracy w zakresie przeciwdziałania zjawisku handlu ludźmi z perspektywy polskich organów i instytucji publicznych. Wskazałam tu na inicjatywy Międzyresortowego Zespołu do spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi, Państwowej Inspekcji Pracy, Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Urzędu do spraw Cudzoziemców, wojewodów, a także wojewódzkich zespołów do spraw przeciwdziałania handlowi ludźmi.

Ósmy rozdział dotyczy roli organizacji pozarządowych w przeciwdziałaniu handlowi ludźmi oraz zakresu i form pomocy niesionej jego ofiarom. Spośród wielości tego typu instytucji społecznych w naszym kraju omówiłam działalność jedynie tych, których statutowe zadania wiążą się w znacznym stopniu z problematyką będącą przedmiotem niniejszej monografii.

W ostatniej - dziewiątej części pracy, zamieściłam propozycje zmian aktualnego stanu prawnego w Polsce, postulaty w zakresie koordynacji współpracy krajowej oraz międzynarodowej. Dokonałam też oceny zakresu

dotychczas zrealizowanych w naszym kraju przedsięwzięć edukacyjnych i szkoleniowych. W końcowej części rozważań zawarłam propozycję modelu przeciwdziałania zjawisku handlu ludźmi w Polsce.

Szukając odpowiedzi na kryminologiczne, jak również filozoficzne pytania o przyczynę istnienia oraz istotę (formę i treść) zjawiska handlu ludźmi, a także dokonując oceny istniejącego w Polsce systemu eliminacji tejże zbrodni, postawiłam szereg hipotez badawczych, z których wszystkie znalazły ostatecznie potwierdzenia.

Tym samym stwierdziłam, iż fundamentalną przyczyną zbrodni handlu ludźmi jest patologiczna tendencja do uprzedmiotowienia drugiego człowieka oraz doprowadzania go do stanu różnego rodzaju zależności. Tendencja ta obserwowalna jest od zarania dziejów i udokumentowana w czasach Starożytności, kiedy to powszechne niewolnictwo było traktowane w kategoriach naturalnego podziału ról społecznych, nie zaś w aspekcie zbrodni godzącej w fundamentalne prawa człowieka przysługujące mu z uwagi na jego wrodzoną i niezbywalną godność. Przedmiotowa konstatacja nakazuje szukać rozwiązań tego problemu w pierwszej kolejności poprzez odpowiedni model wychowania i edukacji człowieka, już od najmłodszych lat. Niezbędne jest profilaktyczne edukacyjne oddziaływanie na społeczeństwo, właściwie kształtujące ludzką świadomość i wyrabiające postawy zdecydowanie odrzucające przyzwolenie na jakiegokolwiek przejawy przedmiotowego traktowania drugiego człowieka. Badania przeprowadzone w ramach niniejszej dysertacji pokazują, iż w naszym kraju są realizowane tego typu inicjatywy, między innymi przez organy ścigania, organizacje pozarządowe, szkoły i uczelnie, ale wciąż zachodzi potrzeba ich kontynuacji, a wręcz poszerzenia oferty edukacyjno-szkoleniowej.

Atawistyczna skłonność do przedmiotowego traktowania drugiego człowieka w połączeniu z obserwowalnym wciąż wzrostem społeczeństwa konsumpcyjnego nastawionego na zarabianie pieniędzy powoduje, iż przestępstwo handlu ludźmi jest determinowane przede wszystkim czynnikami

ekonomicznymi. Dochodowość przedmiotowej zbrodni, plasująca ją w tryptyku najbardziej opłacalnych finansowo przestępstw (obok handlu bronią i narkotykami) sprawia, iż w ostatnich latach obserwowalny jest wzrost liczby jej ofiar na świecie (a zwłaszcza w Azji i Afryce). Jednocześnie na tle cywilizacyjnych wyzwań, takich jak głód, ubóstwo, czy też deficyt edukacji (rejestrowanych zwłaszcza w Krajach Trzeciego Świata), zjawisko handlu ludźmi przybiera niebezpieczny kierunek, stając się problemem globalnym. Faktu tego nie zmienia istnienie rozbudowanej i bazującej na relatywnie mocnych podstawach prawnych infrastruktury instytucjonalnej służącej eliminacji rzeczonożego zjawiska, która funkcjonuje zarówno na poziomie międzynarodowym, jak też w poszczególnych krajach. Stanowi to potwierdzenie kolejnej hipotezy badawczej, że czynnikami kształtującymi kierunki ewaluacji tej zbrodni są przede wszystkim czynniki ekonomiczne i społeczne, zaś w mniejszym stopniu organizacyjne, czy też prawne.

Badania pozwoliły też na udowodnienie hipotezy, że przestępstwo handlu ludźmi w skali globalnej najczęściej przybiera formy seksualnego wykorzystania człowieka, wykorzystania w pracy i usługach o charakterze przymusowym oraz w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy, zaś w mniejszym stopniu jest popełniane w celu wykorzystania w żebractwie, do popełniania drobnych przestępstw, w celu przymusowego zawarcia małżeństwa oraz w celu adopcji wbrew przepisom ustawy. Pomimo, iż formy tego przestępstwa stanowią katalog otwarty, we współczesnym świecie najczęściej identyfikowany jest handel kobietami w celu wykorzystania seksualnego – a zwłaszcza w prostytucji i pornografii. Jak można szacować na podstawie danych statystycznych zaprezentowanych w raporcie Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości (UNODC), w 2016 roku w celu seksualnej eksploatacji wykorzystano około 59% ofiar handlu ludźmi, co stanowiło liczbę około dwudziestu milionów. W tym samym raporcie ujęto dane dotyczące wykorzystania w pracy lub usługach o charakterze przymusowym

oscylujące na poziomie 34%. Niezbadana jest liczba pokrzywdzonych handlem w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy, lecz według raportu *Global Financial Integrity* obrót narządami ludzkimi umiejscawia się w pierwszej dziesiątce nielegalnych mechanizmów zarabiania pieniędzy na świecie, generując na rzecz przestępców zyski od 600 mln USD do 1,2 mld USD rocznie.

Szczególnie bulwersujący jest handel dziećmi, do którego najczęstszych form należą zebractwo, prostytutka, wykorzystywanie do produkcji pornograficznych oraz praca przymusowa (szczególnie zaś w Azji i w Afryce). Niekiedy dzieci wykorzystywane są do adopcji wbrew przepisom ustawy, a bywa też, iż padają ofiarą jednocześnie kilku form wykorzystania. Mając na względzie wagę rzeczzonego problemu, należałoby postulować stworzenie odrębnego systemu przeciwdziałania i zwalczania tego rodzaju przestępczości, wyposażonego w instrumenty prawne zapewniające dzieciom szczególną i maksymalnie skuteczną ochronę. W odniesieniu do polskiego ustawodawstwa należałoby w tym zakresie postulować *de lege ferenda* stworzenie kwalifikowanego typu przestępstwa handlu ludźmi w postaci handlu dziećmi, z określeniem dolnego wymiaru ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 8 lat.

Osobny problem stanowi nasilający się w ostatnich latach w Europie handel kobietami w celu przymusowego zawarcia małżeństwa, który rejestrowany jest wraz z rosnącą migracją ludności o obcej na Kontynencie cywilizacji i zwyczajach. Jednocześnie procesowi temu towarzyszą takie patologie, jak dla przykładu zawieranie małżeństw z dziećmi, karalna w Europie bigamia, itd. Należałoby postulować objęcie wskazanego zagadnienia monitoringiem ze strony organów państwowych, a ponadto zainteresować nim środowisko naukowe, bowiem jak dotychczas pozostaje ono poza obszarem bliższych badań.

Na uwagę zasługuje również pomijany co do zasady przez badaczy zjawiska handlu ludźmi problem nielegalnego przejmowania ziem należących do

lokalnych społeczności przez międzynarodowe koncerny przemysłowe oraz krajowych latyfundystów zajmujących się uprawą monokulturową lub hodowlą bydła, do których dochodzi w Ameryce Południowej (w dorzeczu Amazonki), czy też w Azji Południowo-Wschodniej. Ziemie te przejmowane są wraz z tubylczą ludnością, którą wykorzystuje się następnie do różnorodnych praktyk o charakterze niewolniczym, w tym do przymusowej pracy. Problem ten opisuje jako pierwszy Wiesław Pływaczewski, w ramach kompleksowo przeprowadzonych przez tego Autora badań z obszaru szeroko rozumianej ochrony środowiska. Wypada zatem postulować o objęcie tego zagadnienia naukowym zainteresowaniem w aspekcie kryminologicznym, zakładając, iż nie pozostaje ono poza kontrolą odpowiednich – właściwych miejscowo służb, a zwłaszcza organów ścigania.

Przeprowadzone przeze mnie badania teoretyczne oraz empiryczne potwierdziły następną ze sformułowanych hipotez badawczych tj., iż możliwe jest wyodrębnienie cech profilujących sprawców poszczególnych form handlu ludźmi, a także pokrzywdzonych tą zbrodnią. Jednocześnie określiłam profile tych osób w województwie warmińsko-mazurskim, które okazały się nie odbiegać od ogólnokrajowych trendów. Analiza akt spraw karnych pozwoliła na konstatację, iż zbrodnię handlu ludźmi na Warmii i Mazurach popełniali mężczyźni kierujący się chęcią zysku. Wszyscy ci, którzy działali w celu wykorzystania kobiet w prostytucji, mieli niski (przeważnie zawodowy) poziom wykształcenia, nie posiadali majątku (bądź też był to majątek niewielki), z reguły nie pozostawali w stałym związku, mieli na utrzymaniu dzieci. Niektórzy leczyli się psychiatrycznie. Sprawcami wykorzystania ludzi w pracy niewolniczej również byli mężczyźni, początkowo o niskim statusie materialnym, który poprawiał się jednak w miarę czerpania zysków z przestępstwa. Wszyscy oni mieli niskie wykształcenie i cechował ich zupełny brak empatii dla pokrzywdzonych.

Ofiarami handlu ludźmi we wskazanym województwie we wszystkich przypadkach stawały się osoby o niskim poziomie wykształcenia i w trudnej sytuacji materialnej. W celu wykorzystania seksualnego były to wyłącznie młode kobiety, w tym jedna małoletnia, zaś w celu wykorzystania w ciężkiej, niewolniczej pracy – w zdecydowanej większości mężczyźni (aczkolwiek było też kilka kobiet) czynni zawodowo i w różnym przedziale wiekowym. Wspólną cechą wszystkich pokrzywdzonych pochodzących z rzeczonego regionu był brak świadomości prawnej co do swojej faktycznej sytuacji, nieporadność życiowa i bierność postawy.

Badania teoretyczne doprowadziły natomiast do wniosku, iż w skali globalnej najbardziej zagrożone przestępstwem handlu ludźmi są młode, słabo wykształcone kobiety, dzieci oraz nielegalni migranci poszukujący zajęcia zarobkowego.

Z kolei w oparciu o sprawozdawczość statystyczną oraz statystykę kryminologiczną ukazałam rozmiar i dynamikę przestępczości handlu ludźmi w ujęciu globalnym, regionalnym (unijnym) oraz krajowym. Stwierdziłam, iż aktualnie skala tego zjawiska w Polsce jest umiarkowana, ale przestępstwo handlu ludźmi wykazuje dynamikę wzrostową i przewidywać należy utrzymanie się tej tendencji, m. in. w związku z intensywnymi ruchami migracyjnymi ludności. Natomiast na świecie i w Unii Europejskiej skala handlu ludźmi systematycznie rośnie.

Z satysfakcją wypada podkreślić, iż w Polsce istnieje stosunkowo silna podstawa prawna służąca eliminacji przestępstwa handlu ludźmi, której towarzyszy odpowiednio rozbudowana i co do zasady kompletna infrastruktura instytucjonalna. Jednakże należałoby się przychylić do postulatu Zbigniewa Lasocika, iż konieczne jest poszerzenie tejże infrastruktury o kolejną, ale wydaje się, że niezwykle istotną w tym obszarze instytucję - Krajowego Koordynatora/Doradcy ds. handlu ludźmi. Pozycję prawną Krajowego Doradcy powinna cechować niezależność od innych instytucji państwowych oraz

dominujący wpływ na zakres i sposób wywiązywania się przez inne podmioty z ich ustawowych, czy też statutowych zadań związanych z eliminowaniem handlu ludźmi. W mojej ocenie odpowiednim wzorcem, na jakim należałoby oprzeć rzeczoną instytucję, jest Rzecznik Praw Obywatelskich.

Analiza bogatego dorobku doktryny prawa karnego i kryminologii w odniesieniu do problematyki handlu ludźmi, przegląd wniosków opublikowanych przez wielu znakomitych badaczy tego zjawiska, a ponadto przeprowadzone przeze mnie badania własne doprowadziły do potwierdzenia hipotez, iż obowiązujące przepisy prawa krajowego co do zasady zapewniają wystarczającą ochronę pokrzywdzonym przestępstwem handlu ludźmi, zaś akty prawa międzynarodowego tworzą co do zasady kompletny i spójny system ochrony ofiar tej zbrodni. Niezbędna jest jednakże nowelizacja przepisów w niektórych dziedzinach prawa - przede wszystkim w prawie karnym, lecz także w prawie pracy. Tym samym zaproponowałam szereg nowatorskich postulatów zmian, jak również przychyliłam się do wielu propozycji wysuniętych przez innych badaczy tejże problematyki. Za słuszny uznałam postulat kryminalizacji zachowań polegających na pośrednim czerpaniu korzyści z handlu ludźmi, umieszczenia w polskim Kodeksie karnym legalnej definicji pracy przymusowej, czy też wprowadzenia do Kodeksu pracy regulacji pozwalających na skuteczną ochronę osób świadczących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych i rozważenie ustanowienia przepisów ograniczających zatrudnianie cudzoziemców tylko na podstawie umów o pracę oraz tych umów cywilnoprawnych, do których stosuje się obowiązek ubezpieczenia społecznego, w tym wypadkowego, i wiele innych. Jako postulat autorski zgłosiłam konieczność ograniczenia do minimum ilości przesłuchań pokrzywdzonych handlem ludźmi poprzez dodanie do katalogu przestępstw wskazanych w art. 185 c § 1 k.p.k. również przestępstwa z art. 189 a k.k. tak, aby przesłuchanie pokrzywdzonego w charakterze świadka przeprowadzał sąd na posiedzeniu z udziałem stron i psychologa, a w miarę potrzeby również z udziałem psychiatry

lub seksuologa. Dostrzegłam też między innymi potrzebę zasięgnięcia przez organ procesowy w toku prowadzonego postępowania karnego opinii z dowodu biegłego psychiatry lub seksuologa, w celu ustalenia ewentualnego stopnia rozstroju zdrowia pokrzywdzonego w rozumieniu przepisów art. 156 i 157 k.k., bowiem jak pokazuje praktyka stosowana w woj. warmińsko-mazurskim, z niewiadomych powodów organy te zawężają ocenę stopnia uszczerbku na zdrowiu do aspektu spowodowania u pokrzywdzonych wyłącznie fizycznych obrażeń ciała.

Prawdziwa okazała się też hipoteza, iż w procesie zwalczania handlu ludźmi przez organy ścigania można wskazać nieprawidłowości w zakresie metodyki prowadzenia postępowań przygotowawczych. Jej udowodnienie zostało poprzedzone postawieniem szeregu dodatkowych problemów badawczych i sformułowaniem szczegółowych hipotez badawczych. Dogłębna analiza akt spraw karnych dotyczących przestępstw z art. 189a k.k. popełnionych na terenie woj. warmińsko-mazurskiego w latach 2010-2018 dała asumpt do wywiedzenia następujących tez:

1. Organy procesowe co do zasady w prawidłowy sposób określały przedmiot i kwalifikację prawną czynów w postępowaniach przygotowawczych o przestępstwa handlu ludźmi, aczkolwiek natrafiono na jeden przypadek przedwczesnej subsumpcji niepotwierdzonego dowodowo stanu prawnego pod normę z art. 189a k.k.
2. Najważniejszymi źródłami i środkami dowodowymi w postępowaniach przygotowawczych o przestępstwa handlu ludźmi wciąż pozostają pokrzywdzeni i składane przez nich zeznania. Co do zasady są one efektywnie wykorzystywane w postępowaniu dowodowym i w największym stopniu przyczyniają się do wykrycia i pociągnięcia sprawców do odpowiedzialności karnej.
3. Organy procesowe dokonują identyfikacji ofiar handlu ludźmi w oparciu o przeprowadzone z ich udziałem czynności procesowe polegające przede

wszystkim na przyjęciu do protokołu ustnego zawiadomienia o przestępstwie i przesłuchaniu w charakterze świadka. Identyfikacja na podstawie pracy własnej Policji (w tym czynności operacyjno-rozpoznawczych) należy do rzadkości.

4. Zakres uprawnień pokrzywdzonego przestępstwem handlu ludźmi jest co do zasady wystarczający do zapewnienia właściwej realizacji jego prawnie chronionych interesów, w szczególności ochrony przed powtórnią wiktymizacją, ale wymagane są też w tym zakresie niezbędne zmiany w Kodeksie postępowania karnego.
5. Organy procesowe, co do zasady, w sposób prawidłowy realizują cele postępowania karnego w zakresie obowiązku uwzględnienia prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego przestępstwem handlu ludźmi przy jednoczesnym poszanowaniu jego godności, ale poprawy wymaga sposób wywiązywania się przez te organy z obowiązków zapewniania pokrzywdzonym realizacji ich praw i interesów.

Przeciwdziałanie, jak i walka z handlem ludźmi są domeną zarówno społeczności międzynarodowej, jak i podmiotów krajowych – w tym instytucji administracji rządowej oraz pozarządowej. Szerokie zainteresowanie podmiotów międzynarodowych, unijnych i krajowych problematyką eliminowania handlu ludźmi zaowocowało szeregiem cennych inicjatyw, które znalazły swoje odbicie w bogatym dorobku prawnym zarówno Organizacji Narodów Zjednoczonych, Międzynarodowej Organizacji Pracy, Rady Europy oraz Unii Europejskiej. W Polsce fundamentalną rolę we wskazanym procesie odgrywa Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, ale szereg zadań w tym obszarze spoczywa również na Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwie Spraw Zagranicznych, a na poziomie wojewódzkim – na wojewodach.

Szczególne role w zakresie ujawniania zagrożeń handlem ludźmi oraz wspierania ofiar tej zbrodni przypada również organizacjom pozarządowym. Bezsprzecznie podmioty te stanowią istotne ogniwo kształtującego się wciąż

modelu eliminowania tego zjawiska w Polsce. Różnych form wsparcia ofiarom handlu ludźmi udziela obecnie w Polsce kilkadziesiąt instytucji pozarządowych, ale bez wątplenia największe zaangażowanie w tym obszarze wyróżnia Fundację Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu „La Strada”. Stopniowo zwiększa się też rola Stowarzyszenia Po MOC im. Marii Niepokalanej, które wraz z La Stradą od kilku już lat realizuje zadanie publiczne pn. „Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla polskich i cudzoziemskich Ofiar Handlu Ludźmi” oraz mieszczący się w jego ramach Program wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi - przeznaczony dla ofiar cudzoziemskich. Niezwykle istotna jest również misja organizacji pozarządowych na rzecz lobbowania zmian w przepisach prawa regulujących problematykę handlu ludźmi, których konieczność jest identyfikowana w toku realizowanych przez te podmioty statutowych działań. Charakteryzuje je ponadto aktywna działalność postulacyjna na rzecz wsparcia oraz ochrony praw ofiar handlu ludźmi, rosnąca profesjonalizacja w świadczeniu usług socjalnych oraz skuteczna identyfikacja potrzeb społecznych. Fundacje prowadzą też działalność na rzecz podnoszenia świadomości społecznej w obszarze zagrożenia handlem ludźmi, poprzez liczne kampanie społeczne, szkolenia i działania edukacyjne. Wydaje się, iż przy odpowiednim wsparciu finansowym ze strony państwa, organizacje pozarządowe dadzą gwarancję skutecznego wypełniania swych statutowych zadań na rzecz ofiar handlu ludźmi.

Rzeczpospolita Polska prowadzi szereg zróżnicowanych działań w obszarze eliminowania handlu ludźmi. Zwalczanie tej zbrodni przez krajowe organy ścigania odbywa się we współpracy międzynarodowej za pośrednictwem Interpolu, Europolu, Eurojustu, Europejskiej Sieci Sądowniczej, Biura Narodów Zjednoczonych do spraw Narkotyków i Przystępczości (UNODC) oraz wielu innych międzynarodowych organizacji. W procesie przeciwdziałania temu zjawisku udział bierze znaczna liczba wyspecjalizowanych w tym zakresie instytucji państwowych, które współdziałają z wieloma organizacjami

pozarządowymi. Jednocześnie państwo stymuluje instytucje naukowe do prowadzenia badań nad handlem ludźmi, których skalę starałam się w ramach niniejszej pracy ukazać. Przedmiotowa aktywność naszego kraju we wskazanym zakresie czyni udowodnioną ostatnią z postawionych w pracy hipotez, iż zjawisko handlu ludźmi jest istotnym zagadnieniem polityki kryminalnej Rzeczypospolitej Polskiej i znajduje odpowiednie miejsce w prowadzonych w tym obszarze badaniach naukowych.

Moją ambicją jest przybliżenie w ramach przedmiotowej monografii w sposób przejrzysty istoty zbrodni handlu ludźmi w ujęciu karnoprawnym oraz kryminologicznym i z tego też względu jest ona adresowana przede wszystkim do funkcjonariuszy służb publicznych: Policji, Straży Granicznej, prokuratury, wymiaru sprawiedliwości, polskich placówek dyplomatycznych, pracowników samorządowych służb socjalnych, pracowników placówek szkolnych i szkolno-wychowawczych. Publikacja jest także kierowana do tych wszystkich, którzy pracując w ramach sieci organizacji pozarządowych niosą pomoc i wsparcie pokrzywdzonym handlem ludźmi oraz działają na rzecz zapobiegania rzeczonemu zjawisku.

IV. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych

Mój dorobek naukowy obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z **dyscypliną nauk prawnych**, wśród których istotną część zajmuje **problematyka karnoprocesowa**, związana głównie z postępowaniem dowodowym, a ponadto zagadnienie realizacji zadań ustawowych przez Policję oraz zwalczanie przestępczości – a zwłaszcza zorganizowanej.

Zagadnieniom związanym z materialnym i procesowym prawem wykroczeń poświęciłam opracowanie jedenastu tez w kompendium wiedzy administratywisty. Jednakowoż szczególną uwagą moich naukowych dociekań objęłam kwestię prawidłowego zabezpieczania i postępowania

z tzw. trudnymi dowodami procesowymi, dokonując analizy krajowego stanu prawnego oraz wybranych państw europejskich w zakresie przechowywania i niszczenia w postępowaniu karnym przedmiotów oraz substancji niebezpiecznych. Pochyliłam się też nad problematyką wartości dowodowej opinii prywatnej w świetle uregulowań polskiego Kodeksu postępowania karnego oraz Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Obie rzeczzone kwestie, mając na uwadze ich istotne znaczenie praktyczne dla prowadzonych przez organy procesowe postępowań karnych, stanowiły również przedmiot moich wystąpień na międzynarodowych konferencjach naukowych, przede wszystkim w Singapurze, Montrealu, we Lwowie i w Warszawie.

Ważnym obszarem moich badań uczyniłam również zagadnienia związane z instytucją Policji w zakresie realizacji jej ustawowych zadań, czego efektem było moje współautorstwo **komentarza do ustawy o Policji** w odniesieniu do pięciu rozdziałów; w ich ramach samodzielnie opracowałam komentarz do **siedemdziesięciu czterech artykułów**. Wiele uwagi w swoich publikacjach poświęciłam też udziałowi Policji w systemie ratownictwa cywilnego oraz współpracy z innymi służbami w przypadku katastrofy lotniczej lub kolejowej, m.in. w odniesieniu do prawidłowego zabezpieczania miejsca zdarzenia, ujawniania i zabezpieczania śladów kryminalistycznych oraz właściwego postępowania z dowodami rzeczowymi. Zakresem moich naukowych dociekań objęłam także nadzór Policji nad strażami gminnymi (miejskimi), mając na uwadze toczące się w nauce dyskusje nad zasadnością i celowością dalszego utrzymywania tych służb w gminach.

Kolejnym obszarem moich naukowych zainteresowań pozostaje **przestępczość zorganizowana** związana w szczególności z handlem ludźmi oraz zagrażająca istotnym interesom ekonomicznym państwa. Tym zagadnieniom poświęciłam publikacje dotyczące praktycznych aspektów popełnienia zbrodni handlu ludźmi i przestępstw towarzyszących oraz zagadnień związanych z nielegalnym obrotem paliwami płynnymi.

Istotnym aspektem mojej aktywności naukowej stał się również **udział w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych oraz warsztatach naukowo-praktycznych**. W związku z powyższym miałam okazję zaprezentować w formie wygłaszanych referatów wyniki swoich badań, m.in. w obszarze szeroko rozumianego postępowania dowodowego w procesie karnym. Na międzynarodowej konferencji naukowej „Kodeks Postępowania Karnego Ukrainy 2012 r. aspekty kryminalno-prawne”, zorganizowanej przez Lwowski Państwowy Uniwersytet Spraw Wewnętrznych na Ukrainie, Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie Koordynatora Projektów OBWE na Ukrainie oraz Zachodnie Regionalne Centrum Naukowe NAPrN Ukrainy, wygłosiłam referat poświęcony wartości dowodowej opinii prywatnej w świetle uregulowań polskiego Kodeksu postępowania karnego oraz Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Z kolei na dwóch kolejnych międzynarodowych konferencjach naukowych „Member of global science and technology forum” i “Annual International Conference on Forensic Sciences and Criminalistics Research, zorganizowanych w Singapurze przez Global Science and Technology Forum (GSTF) oraz Forensic Science Criminalistic Research (FSCR), międzynarodowej konferencji naukowej „60-th Annual Conference of the Canadian Society of Forensic Science”, zorganizowanej przez Canadian Society of Forensic Science oraz międzynarodowej konferencji „IX Zjazd Katedr Kryminalistyki” zorganizowanej w Warszawie przez Polskie Towarzystwo Kryminalistyczne Uniwersytetu Warszawskiego i Litewskie Towarzystwo Kryminalistyczne Centrum Ekspertyzy Sądowej Ministerstwa Sprawiedliwości Republiki Litewskiej, przybliżyłam w swoich wystąpieniach problematykę postępowania z tzw. trudnymi dowodami procesowymi w świetle regulacji prawnych obowiązujących w polskim prawie. Natomiast w ramach konferencji „Zarządzanie kryzysowe komunikacja i kooperacja służb”, zorganizowanej przez SuccessPoint Sp. z o.o. w Warszawie, przedstawiłam w swoim referacie zadania Policji

w przypadku wystąpienia katastrofy, na przykładzie największych katastrof w Polsce na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat.

Ważną rolę w powstawaniu mojego dorobku naukowego w obszarze przestępczości zorganizowanej odegrał również mój udział w warsztatach naukowo-praktycznych pn. „Przeciwdziałanie przestępczości ekonomicznej ze szczególnym uwzględnieniem przestępczości skierowanej przeciwko rozliczeniom podatku od wartości dodanej” oraz „Współpraca organów ścigania i innych instytucji państwowych w zakresie ochrony interesów ekonomicznych”, organizowanych cyklicznie przez Wydział Bezpieczeństwa Wewnętrznego WSPol w Szczytnie.

Wykonawstwo w projekcie pn. „Teleinformatyczny moduł kryminalistyczny wspomagający ujawnianie śladów linii papilarnych na trudnych powierzchniach chłonnych i niechłonnych”

W okresach od 15.01.2014 r. do 30.06.2014 oraz od 01.03.2015 r. do 22.12.2016 r., byłam wykonawcą w projekcie naukowym pn. „Teleinformatyczny moduł kryminalistyczny wspomagający ujawnianie śladów linii papilarnych na trudnych powierzchniach chłonnych i niechłonnych”, nr DOBR-BIO4/044/13011/2013 (2014-2016), wyłonionym w konkursie nr 4/2013 na wykonanie projektów w zakresie badań naukowych lub prac rozwojowych na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Celem głównym przedmiotowego projektu było opracowanie i wdrożenie do praktyki śledczej specjalistycznego teleinformatycznego modułu kryminalistycznego stanowiącego kompendium praktycznej wiedzy kryminalistycznej z zakresu chemicznych metod ujawniania śladów linii papilarnych na nietypowych powierzchniach chłonnych i niechłonnych. Moduł ma docelowo służyć w obszarze obronności i bezpieczeństwa państwa poprzez wprowadzenie nowoczesnej technologii do realizacji czynności na miejscu zdarzenia kryminalnego, podniesieniu

efektywności wykonywanych czynności procesowo-kryminalistycznych, w tym oględzin miejsca zdarzenia oraz wspomaganiu procesu wykrywczego w postępowaniu karnym. Jednocześnie ma stanowić kompendium praktycznej wiedzy kryminalistycznej z zakresu wizualizacji śladów linii papilarnych na nietypowych powierzchniach chłonnych i niechłonnych, z uwzględnieniem również rodzaju i wieku śladu oraz mechanizmu ich powstawania. Opracowana technologia będzie dedykowana organom ścigania oraz innym służbom mającym w zakresie swoich obowiązków czynności na miejscu zdarzenia. Obecnie moduł stanowi demonstrator technologii (VIII poziom gotowości).

Projekt został zrealizowany w konsorcjum naukowym zawartym pomiędzy Wyższą Szkołą Policji w Szczytnie, Centralnym Laboratorium Kryminalistycznym Policji i ENIGMA Systemy Ochrony Informacji Sp. z o.o. (będącej podmiotem kierującym działalnością Centrum Kompetencyjnego Bezpieczeństwa w Grupie Kapitałowej utworzonej przez COMP Spółkę Akcyjną).

Moja rola w przedmiotowym projekcie polegała przede wszystkim na:

- a) analizie prawnej efektów osiągniętych w projekcie przez poszczególnych konsorcjantów, pod kątem optymalizacji przyjmowanych rozwiązań w świetle obowiązujących aktów prawnych;
- b) sporządzeniu wykazu literatury oraz aktów prawnych regulujących problematykę oględzin przeprowadzanych w ramach kryminalistycznego badania miejsca zdarzenia oraz omówieniu najistotniejszych judykatów Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych - dotyczących problematyki kryminalistycznej;
- c) przygotowaniu dla potrzeb projektu, ujętych w sprawozdaniu końcowym z realizacji tego przedsięwzięcia, opracowań na temat:
  - znaczenia orzecznictwa sądowego w zakresie kształtowania prawidłowych reguł postępowania z wykrywaniem, ujawnianiem

- i zabezpieczaniem śladów kryminalistycznych oraz ich procesowego wykorzystania w postępowaniu dowodowym;
- karno-procesowych aspektów pobierania materiału porównawczego od oskarżonego (podejrzanego) lub osoby podejrzanej do badań daktyloskopijnych;
  - procesowego ujawniania i zabezpieczania śladów daktyloskopijnych podczas oględzin miejsca zdarzenia;
  - roli i znaczenia specjalisty w oględzinach i zabezpieczaniu śladów daktyloskopijnych;
  - ewidencjonowania i przechowywania śladów kryminalistycznych w świetle zarządzenia nr 25 Komendanta Głównego Policji w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowo-śledczych Policji oraz przechowywania przez Policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym;
  - procesowych aspektów ujawniania i zabezpieczania śladów daktyloskopijnych podczas wizji lokalnej i przesłuchania odtwórczego.

Jednym z efektów mojej pracy w rzeczonym projekcie był również wkład do modułu kryminalistycznego, o którym wyżej mowa, na obecnym etapie stanowiącego demonstrator technologii zawierający opracowanie mojego autorstwa z zakresu prawa.

Wykonawstwo w projekcie pn. „Infrastruktura i urządzenia oraz procedury techniczno-prawne związane z zabezpieczeniem i przechowywaniem tzw. trudnych dowodów procesowych”

Kolejnym projektem naukowym w którym pracowałam w charakterze wykonawcy w okresie od 15.01.2014 r. do 19.12.2016 r., był projekt pn. „Infrastruktura i urządzenia oraz procedury techniczno-prawne związane

z zabezpieczeniem i przechowywaniem tzw. trudnych dowodów procesowych”, nr DOBR-BIO4/068/13187/2013 (20014-2016), wyłoniony w konkursie nr 4/2013 na wykonanie projektów w zakresie badań naukowych lub prac rozwojowych na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Głównym celem przedmiotowego projektu było stworzenie lub przystosowanie infrastruktury, urządzeń oraz procedur technicznych i prawnych w celu zabezpieczenia, przechowywania i utylizacji tzw. trudnych dowodów procesowych. Tym samym stworzenie, w oparciu o najnowsze techniki, systemu bezpiecznego transportu, przechowywania i utylizacji niebezpiecznych dowodów procesowych.

Moja rola w rzeczonym projekcie polegała głównie na wspólnym opracowaniu, w ramach pięcioosobowego zespołu prawników z Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie oraz Uniwersytetu w Białymstoku, projektu kompleksowych procedur prawnych służących prawidłowemu postępowaniu w procesie karnym z dowodami, o których mowa. W ramach tego zadania wykonałam samodzielnie następujące prace:

- przeprowadzenie badań dogmatycznych w obszarze prawa karnego materialnego i procesowego, wybranych zagadnień prawa administracyjnego, a także przepisów tzw. resortowego prawa policyjnego, regulujących problematykę postępowania z przedmiotami i substancjami niebezpiecznymi dla zdrowia i życia;
- sformułowaniu wybranych wniosków legislacyjnych zmierzających do nowelizacji odpowiednich aktów prawnych rangi ustawowej i podustawowej;
- ukazaniu stanu prawnego w wybranych państwach europejskich w zakresie przechowywania, niszczenia w postępowaniu karnym przedmiotów i substancji niebezpiecznych;

- stworzeniu projektów wybranych aktów prawnych dotyczących zabezpieczania, przechowywania oraz niszczenia w postępowaniu karnym przedmiotów i substancji niebezpiecznych dla życia i zdrowia;
- przeprowadzeniu wraz z ekspertami z Uniwersytetu w Białymstoku szkolenia z postępowania w procesie karnym z ww. dowodami procesowymi, adresowanego do szerokiego grona funkcjonariuszy państwowych.

Po zakończeniu wszystkich etapów prac w ramach wskazanego projektu, wraz z jego kierownikiem merytorycznym, kierownikiem operacyjnym oraz przedstawicielem jednego z konsorcjantów, brałam udział w końcowym odbiorze prac wykonanych w ramach projektu, reprezentując zespół prawników przed komisją z Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Tym samym dokonałam omówienia zadań wykonanych przez rzeczony zespół prawników i udzieliłam odpowiedzi na wszelkie pytania w tym zakresie. Pełniłam też rolę merytorycznego koordynatora prac po zakończeniu realizacji przedmiotowego projektu, polegających na opracowywaniu końcowych raportów, prowadzeniu korespondencji związanej z przekazaniem praw autorskich na rzecz Skarbu Państwa, i in. (w związku z odejściem na zaopatrzenie emerytalne dotychczasowego kierownika projektu).

Kierowanie zadaniem badawczym pn. „Grupy robocze w procesie wykrywania i zwalczania wybranych kategorii przestępstw” na utrzymanie potencjału badawczego Wydziału Bezpieczeństwa Wewnętrznego WSPol w Szczytnie

W latach 2015-2018 byłam kierownikiem zadania badawczego pn. „Grupy robocze w procesie wykrywania i zwalczania wybranych kategorii przestępstw”, kod IBnPKiT-1/2015/P/AŁ, na utrzymanie potencjału badawczego Wydziału Bezpieczeństwa Wewnętrznego WSPol w Szczytnie. Zadanie zostało

w całości sfinansowane z dotacji na finansowanie działalności statutowej otrzymanej z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

W ramach przedmiotowego zadania, wraz z jednym z jego wykonawców, zrealizowałam przede wszystkim badania akt spraw karnych przeprowadzonych w kierunku przestępstw z art. 173 k.k. oraz 177 k.k. – łącznie piętnastu spraw dotyczących katastrof i wypadków w ruchu lądowym (drogowym i kolejowym) oraz powietrznym.

Wnioski z rzeczonych badań zaowocowały propozycjami odpowiednich zmian w przepisach przede wszystkim tzw. resortowego prawa policyjnego, zaprezentowanych podczas różnych konferencji i seminariów, w których wzięłam udział.

Doświadczenie zdobyte w związku ze wskazanymi badaniami okazało się również przydatne w ramach prac nad stworzeniem programu doskonalenia zawodowego z zakresu kryminalistycznego badania miejsca katastrofy/wypadku w ruchu lądowym lub powietrznym, opracowanego przez nieetatowy zespół Komendanta Głównego Policji, którego byłam członkiem.

Efekty zadania badawczego były też wykorzystane w ramach zajęć prowadzonych przeze mnie przez dwie edycje doskonalenia zawodowego - cyklicznie realizowanego przez Szkołę Policji w Pile w oparciu o program, o którym wyżej mowa - adresowanego do prokuratorów oraz funkcjonariuszy Policji z całego kraju.

Przeprowadzone badania aktowe dały ponadto asumpt do opracowania przeze mnie, we współautorstwie z jednym z wykonawców zadania badawczego, materiałów dydaktycznych stanowiących kompendium wiedzy z zakresu zwalczania przestępstw z art. 173 k.k. i 177 k.k., służących słuchaczom kursów realizowanych w Wyższej Szkole Policji, tj.: szkolenia zawodowego dla absolwentów szkół wyższych, kursów specjalistycznych dla policjantów służby kryminalnej w zakresie wykonywania wybranych czynności dochodzeniowo –

śledczych, a także studentom na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne. Kompendium zostało zgłoszone do Wydawnictwa WSPol w Szczytnie.

Opracowanie naukowe wykonane na zamówienie

Ponadto jestem współautorką opracowania pt. „Nowelizacja ustawy Kodeks postępowania karnego - wybrane zagadnienia”, składającego się z pięciu modułów tematycznych dotyczących najistotniejszych zmian w ustawie Kodeks postępowania karnego wprowadzonych nowelą z 2013 r. Opracowanie zostało przygotowane na podstawie umowy o dzieło nr 2/D/2015/CERF, zawartej z Centrum Edukacji Zawodowej Resortu Finansów Rzeczypospolitej Polskiej (data odbioru dzieła – 08.05.2015 r.). Materiały zostały finalnie zamieszczone na platformie szkoleniowej „Atena 2” Ministerstwa Finansów i adresowane do funkcjonariuszy Departamentu Kontroli Celnej, Podatkowej i Kontroli Gier Ministerstwa Finansów (grupa adresatów – 1400 osób).

Recenzowanie publikacji w czasopismach krajowych

Recenzowałam pięć artykułów naukowych dla potrzeb:

- Kwartalnika Kadry Kierowniczej Policji, wyd. WSPol w Szczytnie, ISSN 1640-9280;
- Przeglądu Policyjnego, wyd. WSPol w Szczytnie, ISSN 0867-5708;
- Zeszytów Naukowych Szkoły Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie, ISSN 0239-5223.

Recenzowanie prac dyplomowych i opieka promotorska

Jestem recenzentką dwustu piętnastu prac magisterskich i licencjackich – przede wszystkim z zakresu prawa karnego materialnego oraz procesowego, kryminologii, kryminalistyki, jak również nauk o bezpieczeństwie - przygotowanych na Wydziale Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Policyjnych Nauk Stosowanych w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie.

Sprawowałam opiekę promotorską nad dwudziestoma dwoma magistrantami oraz pięćdziesięcioma licencjatami na Wydziale Bezpieczeństwa Wewnętrznego WSPol w Szczytnie, przygotowujących prace dyplomowe co do zasady z dyscypliny nauk prawnych.

Obecnie jestem też promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim wszczętym na ww. Wydziale WSPol w Szczytnie.

Amita Tyżwa